

EFEKTIVITA EDUKÁCIE MATIEK DETÍ S POZITÍVNOU RODINNOU ANAMNÉZOU ALERGIE EFFECTIVITY OF EDUCATION OF MOTHERS' CHILDREN WITH HISTORY OF ATOPY

Miroslava Trpišová¹, Ľubica Jakušová²

¹ Ústav ošetrovatel'stva, Jesseniova lekárska fakulta v Martine, Univerzita Komenského v Bratislave

¹ Institute of Nursing, Jessenius Medical Faculty in Martin, Comenius University in Bratislava

² Klinika detí a dorastu, MFN, Jesseniova lekárska fakulta v Martine, Univerzita Komenského v Bratislave

² Clinic of children and adolescent, Jessenius Medical Faculty in Martin, Comenius University in Bratislava

Abstrakt

Cieľ: Cieľom našej štúdie bolo zistiť efektívnosť intervencie (štruktúrovaný edukačný program o výžive v prvom roku života dieťaťa) v nasledovných kritériách: klinické prejavy alergie, vedomosti matiek o výživových preventívnych opatreniach a spokojnosť matiek s režimovými opatreniami. **Metodika:** Realizovali sme edukačný program a pre zber empirických údajov sme použili 35 položkový dotazník, ktorý vychádza z klasifikácie ošetrovateľských výsledkov metódu. **Súbor:** Súbor tvorilo 38 matiek detí s pozitívnou rodinnou anamnézou alergie. **Výsledky:** Výsledky našej štúdie dokazujú štatisticky významné rozdiely vo frekvenciách a intenzite sledovaných príznakov alergie na bielkovinu kravského mlieka pred a po intervencii. **Záver:** Edukácia pacientov a rodín predstavuje dôležitú súčasť manažmentu potravinovej alergie, ktorá môže v značnej miere prispieť ku zníženiu incidencie alergie na bielkovinu kravského mlieka u novorodencov a dojsť a zmierneniu už manifestovaných klinických príznakov.

KLúčové slová: efektivita edukácie, vedomosti o výžive, klinické príznaky alergie.

Abstract

Aim: The goal of our intervention study was to realize education package and evaluate their effectivity of education package by mother's children with history of atopy. **Methods:** We use the combination of an education package, 35 items questionnaire, which is construct according to Nursing Outcomes Classification and patient documentation. **Sample:** The sample consisted of 38 mother's children with high risk of allergy. **Results:** The Analyzes of our data found the statistical difference in clinical symptoms before and after intervention. **Conclusion:** Education package present an important part of management of food allergy and can help decrease the development of food allergy and alleviate their symptoms.

Key words: effectivity of education, diet knowledge, symptoms of food allergy.

Úvod

V súčasnosti sa značná pozornosť venuje alergickým ochoreniam v detskom veku a ich súvislosti s výživou. Z imunologického hľadiska sa za najkritickejšie obdobie dieťaťa pokladá novorodenecké a dojčenské obdobie. Význam na prevenciu a minimalizáciu alergických ochorení má tvorba a realizácia edukačných programov. Potrebu tvorby edukačných programov môže zintenzívniť incidencia alergie na bielkovinu kravského mlieka u novorodencov a dojsť. Dosiahnutie zmeny správania a konania predstavuje prvoradý výsledok hodnotenia efektivity edukácie. Aby pri hodnotení

úspešnosti nedochádzalo k jednostrannému využívaniu medicínskych parametrov je potrebné vymedziť ukazovatele hodnotenia edukácie. Na základe časového delenia intervencií je potrebné sa zameriavať na časovú postupnosť prepojenia základných ukazovateľov a to: úroveň vedomostí, zmena postojov, klinické ukazovatele a subjektívne hodnotenie zmien.

Cieľ

Cieľom našej práce bolo realizovať intervenciu edukácie a vyhodnotiť jej efektivitu na základe troch stanovených kritérií: vedomosti matiek o výžive

korespondence: trpisova@jfmed.uniba.sk

dieťaťa, výskyt respektíve zmiernenie klinických symptómov, spokojnosť s režimovými opatreniami.

Súbor

Do súboru bolo zaradených 38 matiek. Výber vzorky bol zámerný. Kritériami začleňujúcimi do súboru boli: vek dieťaťa do 12 mesiacov, ochota spolupracovať a podpísaný informovaný súhlas s účasťou na výskume.

Metodika

Metodiku môžeme rozdeliť na dve etapy. Prvou bola príprava edukačného programu a druhou zber empirických údajov s využitím zdravotnej dokumentácie a nami pripraveným dotazníkom.

1. Edukačný program (intervencia)

Edukačný program¹ pozostával z troch edukačných jednotiek zameraných na: preventívne výživové opatrenia, zavádzanie príkrmov do stravy dieťaťa a výskyt symptómov zo strany gastrointestinálneho, respiračného systému a kože.

2. Zdravotná dokumentácia a dotazník

Na zber empirických údajov bola použitá zdravotná dokumentácia dieťaťa vzhľadom na výber vzorky s pozitívnou rodinnou anamnézou alergie a nami vytvorený dotazník, zameraný na výživu dieťaťa v prvom roku života. Dotazník obsahoval 35 položiek². Na hodnotenie výsledkov vedomostnej časti sme použili 5 stupňovú škálu súhlasu. Na hodnotenie klinických symptómov sme použili 5 stupňovú numerickú škálu intenzity a 5 stupňovú škálu frekvencie, kde 1 = nikdy, 2 = zriedka, 3 = občas, 4 = často, 5 = stále. Na hodnotenie spokojnosti s režimovými opatreniami, kde sme hodnotili spokojnosť s poskytnutými informáciami, spokojnosť s priebehom edukácie, spokojnosť s organizáciou práce zdravotníckych pracovníkov, ich ústretovosťou a kvalitou poskytovanej zdravotnej starostlivosti sme použili 5 stupňovú škálu spokojnosti.

Edukácia matiek prebehla v mesiacoch marec až jún 2009.

Výsledky

Výsledky ukazujú, že v jednotlivých škálach dosiahla edukovaná skupina takmer maximálne výsledky. (Tab. 1)

Tab. 1 Dosiahnuté priemerné hodnoty edukovanej skupiny v jednotlivých škálach

Škála	x	SD	N
Spokojnosť	3,879	0,3793	38
Vedomosti	4,636	0,3353	38
Príznaky	1,221	0,2570	38

Legenda: x – priemerná hodnota, SD – smerodajná odchýlka, N – súbor

V škále spokojnosť bolo priemerné skóre edukovanej skupiny bolo $x=3,879$, čo môžeme interpretovať ako veľmi dobrú spokojnosť. V škále vedomosti bolo priemerné skóre $x=4,636$, čo môžeme interpretovať, že matky preferovali odpovede na jednotlivé výroky: skôr súhlasím ako nesúhlasím a jednoznačne súhlasím. Tabuľka 2 znázorňuje štatisticky významné rozdiely jednotlivých príznakov pred a po edukácii.

Tab. 2 Overenie štatistických rozdielov vo frekvencii (f) a intenzite (i) klinických symptómov po edukácii (ANOVA test)

Symptómy	t (f) t (i)	p (f) p (i)
Vracanie	-2,024 -2,586	0,050 0,014
Hnačka, Obstipácia	-3,822 -2,574	0,000 0,014
Bolesti brucha	-3,300 -2,296	0,002 0,027
Lokálne svrbenie kože	-4,917 -4,668	0,000 0,000
Lokálny výskyt vyrážky	-3,518 -3,556	0,001 0,001
Začervenanie pokožky	-4,403 -5,187	0,000 0,000

Legenda: p – štatistická významnosť rozdielov

Symptómy pred edukáciou sa u detí vyskytovali občas až často s miernou intenzitou. Hladina významnosti $P \leq 0,05$ ukazuje štatisticky významný rozdiel výskytu príznakov pred a po edukácii v celom súbore. Vo frekvencii a intenzite uvedených symptómov došlo po edukácii k ich zníženiu až úplnému vymiznutiu.

Diskusia

Edukácia rodiny predstavuje kľúčový bod v prevencii a manažmente potravinovej alergie. (Munoz – Furlong, 2003, s. 1654) V edukovanom súbore sme sledovali a hodnotili parametre: vedomosti matiek o výživových preventívnych opatreniach, klinické príznaky, spokojnosť s režimovými opatreniami. Arshad a Hide (1992, s. 1495–1497, 1996, s. 91–93) uvádzajú, že skorá intervencia v rannom období života môže modulovať prirodzený priebeh atopického ochorenia. Výsledky našej štúdie po

edukácii ukazujú v škále vedomosti, že celkové priemerné skóre bolo 4,636 (maximum 5), čo môžeme interpretovať ako veľmi dobré. Hodnotili sme jednotlivé indikátory výsledku podľa Klasifikácie ošetrovateľských výsledkov (*Nursing Classification Outcomes*) – v doméne vedomosti (*Knowledge*) a to: odporúčaná diéta, jej odôvodnenie, výhody a ciele, vhodné, nevhodné potraviny a tekutiny, interpretácia etikety výrobku, strava pripravovaná doma. Jednou z možností ako prostredníctvom nutričie ovplyvniť rozvoj atopického ochorenia v rannom detstve je strava matky (Zeiger, 2003, s. 1670), zváženie vylúčenia potravín ako: vajcia, kravské mlieko. (Vadas, 2001, s. 720) Na základe uvedeného bola matkám odporúčaná eliminačná diéta s vylúčením potravín obsahujúcich bielkoviny kravského mlieka.

Cieľom poznania výživových preventívnych opatrení a ich dodržiavania je minimalizovanie symptómov prostredníctvom odstránenia alergénov a prechádzanie nutričného deficitu, (Seidman, 2003, s. 106-111) čo dokazujú štatisticky významné rozdiely klinických symptómov a to: zníženie intenzity a frekvencie gastrointestinálnych a kožných symptómov až ich úplné vymiznutie. Hladina významnosti P bola $\leq 0,05$. Súčasné výskumy v imunológii T – buniek poukazujú na unikátnosť ranného obdobia detstva, počas ktorého môže byť imunitná odpoveď ovplyvnená profylakticky. (Prescott, 1999, s. 197-198) Tretím sledovaným parametrom bola spokojnosť matiek s režimovými opatreniami, priemerné celkové skóre tejto škály bolo $x=3,879$, čo môžeme interpretovať ako veľmi dobrú spokojnosť s poskytnutými informáciami, priebehom edukácie ako aj kvalitou poskytovanej ošetrovateľskej starostlivosti. Z uvedeného nám vyplýva, že edukácia pozitívne prispela k zvýšeniu vedomostnej úrovne matiek o výživových preventívnych opatreniach, k zníženiu až vymiznutiu manifestovaných klinických príznakov a veľmi dobrej spokojnosti s priebehom edukácie ako aj poskytnutými informáciami. Na základe uvedených výsledkov môžeme povedať, že edukácia v našom súbore bola efektívna a je jedným z prístupov, ktoré môžu ovplyvniť priebeh a výskyt alergického ochorenia v rannom detstve a taktiež významne prispela ku komplexnej starostlivosti o dieťa.

Záver

Súčasťou manažmentu potravinových alergií je edukácia pacientov a rodiny, ako sa vyhnúť daným

alergénom a ako rozpoznať včasné príznaky alergickej reakcie. Preto tvorba a realizácia edukačných programov predstavuje významný podiel primárnej prevencie ochorení.

Bibliografické odkazy

- ARSHAD, S. H. et. al. 1992. Effect of allergen avoidance on development of allergic disorders in infancy. *Lancet*. 1992, vol. 339, no. 8808, p. 1493-1497. ISSN 0140-6736.
- HIDE, D. W. et. al. 1996. Allergen avoidance in infancy and allergy at 4 years of age. *Allergy*. 1996, vol. 51, no. 2, p. 89-93. ISSN 1398-9995.
- MUNOZ – FURLONG, A. 2003. Daily Coping Strategies for Patient and Their Families. *Pediatrics*. 2003, vol. 111, no. 6, p. 1654-1661. ISSN 1098-4275.
- PRESCOTT, S. L. et. al. 1999. Development of allergen – specific T – cell memory in atopic and normal children. *Lancet*. 1999, vol. 353, no. 9148, p. 196-200. ISSN 1474-547X.
- SEIDMAN, E. G. 2003. Therapeutic modalities for cow's milk allergy. *Annals of Allergy, Asthma and Immunology*. 2003, vol. 90, suppl. 1, p. 104-111. ISSN 1081-1206.
- VADAS, P. et .al. 2001. Detection of peanut allergens in breast milk of lactating women. *The Journal of the American Medical Association*. 2001, vol. 285, no.13, p. 1746-1748. ISSN 1538-3598.
- ZEIGER, R. S., HELLER, S. 1995. The development and prediction of atopy in high risk children: Follow up at age seven years in a prospective randomized study of combined maternal and infant food allergen avoidance. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*. 1995, vol. 95, no. 6, p.1179-1190. ISSN 1097-6825.

Poznámky

¹ Pri výbere tém pre edukačný program sme vychádzali zo špecializačného programu pre sestry pracujúce v alergológii, ktorý poskytuje *University of South Australia, Division of Health Science - School of Nursing and Midwifery*.

Jeho cieľom je poskytovať vedomosti, zručnosti a skúsenosti registrovaným sestrám pre kvalifikovanú prácu v oblasti alergológie.

² Výskumný merací nástroj vychádza z Klasifikácie ošetrovateľských výsledkov (*Nursing Outcomes Classification – NOC*), obsahuje: vedomosti o výžive (*Knowledge diet*), alergickú reakciu systémovú (*Allergic Response: Systematic*) a lokálnu alergickú reakciu (*Allergic Response: Localize*). Súčasťou meracieho výskumného nástroja je päť položiek pre matky, ktoré boli zamerané na spokojnosť s poskytovanou starostlivosťou. Zamerali sme sa najmä na spokojnosť s poskytnutými informáciami, spokojnosť s priebehom edukácie, spokojnosť s organizáciou práce zdravotníckych pracovníkov, spokojnosť s kvalitou poskytovanej starostlivosti a ústretovosť zdravotníckych pracovníkov.